

ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΣ Ο ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΑΣ

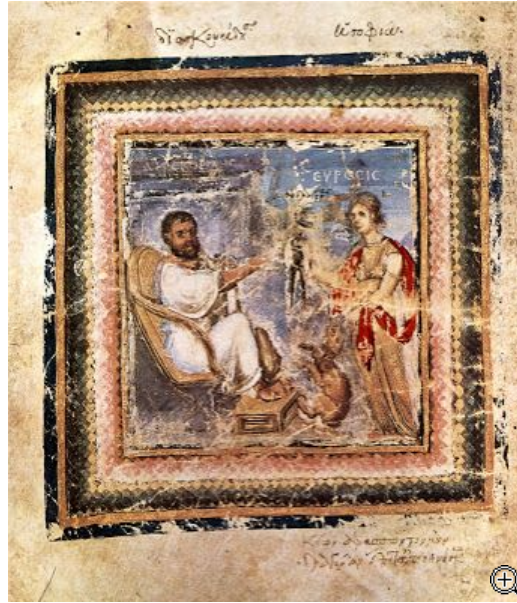
Δημοσιεύτηκε στις Κυριακή, 19 Μαΐου 2013 14:29 | Γράφτηκε από τον/την Φιλούμενος |

 Share < 70 Tweet < 8 Email < 0 Share < 111

Αξιολόγηση Χρήστη: / 0

Χειρότερο Καλύτερο

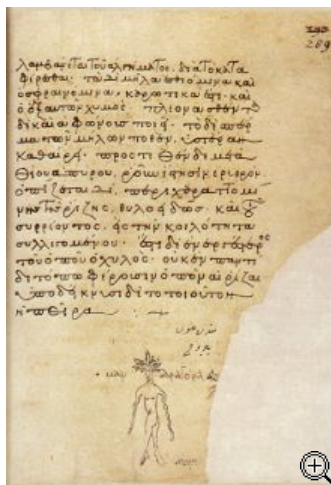
Αξιολόγηση

Ο Διοσκουρίδης είναι, μετά τον πατέρα της Βοτανολογίας Θεόφραστο, ο θεμελιωτής της Φαρμακολογίας. Μέσα από το πεντάτομο έργο του «Περί Υλης Ιατρικής» κέρδισε, μαζί με τον Ιπποκράτη και τον Γαληνό, την ύψιστη θέση στην Ιστορία της Ιατρικής. Το έργο του με μοναδικές απεικονίσεις φαρμακευτικών φυτών, έχει πρακτική αξία έως σήμερα. Γεννημένος περί το 25 μ.Χ. στην Ανάζαρβο της Κιλικίας, κοντά στην Ταρσό. Ο Διοσκουρίδης είχε ιδιαίτερη κλίση στη μελέτη των φυτών και των βοτανών από νεαρή ηλικία. Μετά το τέλος των ιατρικών σπουδών του στην Ταρσό κοντά στο Άρειο της Ασκληπειαίδας Σχολής επιδόθηκε στη έρευνα των φαρμακολογικών ιδιοτήτων πολλών φυτών. Έγινε διάσημος την εποχή του Νέρωνα και του Βεσπασιανού. Ακολούθησε ως στρατιωτικός ιατρός τις ρωμαϊκές λεγεώνες και εξελίχθηκε σε έναν από τους πιο γνωστούς χειρουργούς της εποχής του. Προκειμένου να απολαμβάνει τα προνόμια των Ρωμαίων πολιτών -τα οποία δεν παραχωρούνταν ακόμα σε μη Ρωμαίους- υιοθετήθηκε σε μεγάλη ηλικία από Ρωμαίο της οικογενείας των Πεδανίων και πήρε το επίθετο Πεδάνιος. Πέθανε γύρω στο 90 μ.Χ., ενώ θα πρέπει να έγραψε το «Περί Υλης Ιατρικής» περί το 70-77 μ.Χ.

Με την ιδιότητα του στρατιωτικού ιατρού ο Διοσκουρίδης ταξίδεψε σε πολλές ρωμαϊκές επαρχίες της Ανατολής, από την Ελλάδα έως τη Μεσοποταμία και την Αίγυπτο. Έτσι, είχε την ευκαιρία να γνωρίσει τα φαρμακευτικά φυτά και τα ιατρικά παρασκευάσματα των πιο ανεπτυγμένων χωρών του τότε κόσμου. Με μοναδικό τρόπο και σύστημα κατέγραψε και περιέλαβε στο βιβλίο του όχι μόνο όλα τα τότε γνωστά φαρμακευτικά φυτά, αλλά και τις οργανικές και ανόργανες φαρμακευτικές ουσίες που συναντώνται στη φύση. Εντυπωσιάζει η παράθεση, για πρώτη φορά, των ονομάτων των φυτών και των παρασκευασμάτων σε διαφορετικές γλώσσες. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνθηκαν η ενιαία ονομασία και η καταγραφή των διαφόρων φαρμακευτικών φυτών. Ο Διοσκουρίδης κατέταξε τις ουσίες αυτές όχι αλφαβητικά -όπως συναντάμε αργότερα σε αντίγραφα ή μεταφράσεις του έργου του- αλλά σε κατηγορίες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τη δραστηκότητά τους.

Το «Περί Υλης Ιατρικής», ή «De materia medica», όπως έγινε γνωστό στη Δύση, χωρίζεται σε πέντε «βιβλία». Ενα από αυτά είναι αφιερωμένο στα θεραπευτικά φυτά, τις αλοιφές και τα έλαια, το δεύτερο στα ζωικής ή φυτικής προέλευσης προϊόντα που έχουν φαρμακευτική χρήση, όπως το μέλι, το γάλα, το λίπος, το σιτάρι και τα κηπευτικά. Το τρίτο και το τέταρτο περιγράφουν συστατικά από δέντρα και ρίζες, και το τελευταίο τα κρασιά, τα αλκοολούχα και τα φάρμακα που περιλαμβάνουν συστατικά ορυκτών. Το Παράρτημα αναφέρεται στα δηλητήρια και τα αντιδοτά τους. Τα διάφορα φάρμακα είναι χωρισμένα σε ομάδες, όπως τα αφροδισιακά, τα αντιδιαρροϊκά, τα υπακτικά κ.ά. Το έργο αυτό ήταν ήδη πολύ γνωστό στην εποχή του Γαληνού (130-199 μ.Χ.) και μεταφράστηκε στα Συριακά, τα Λατινικά και τα αραβικά. Το παλαιότερο αντίγραφο που διασώθηκε είναι του 512 μ.Χ. και απεικονίζει 391 φυτά. Το πρωτότυπο του Διοσκουρίδη φαίνεται ότι περιείχε 435 φυτά, 400 από τα οποία αναφέρει και ο Ορειβάσιος (343-403) στο βιβλίο του «Ιατρικά συναγωγία». Ο Διοσκουρίδης, αναλύοντας συστηματικά τα φυτικά (794), τα ζωικά (104) και τα ορυκτά (105) προϊόντα, φθάνει σε ένα σύνολο 1.003 διαφορετικών ουσιών, οι οποίες αναμιγνύομενες μεταξύ τους δημιουργούν ένα τεράστιο συνταγολόγιο.

Από την Αρχαιότητα έως την Αναγέννηση, και αργότερα με την τυπογραφία, το «Περί Υλης Ιατρικής» διαθόθηκε σε όλες τις τότε γνωστές γλώσσες στη Δύση και στην Ανατολή, και έως τον 19ο αι. υπήρξε πρότυπο για όλα τα φαρμακευτικά βιβλία. Οι Αραβες μάλιστα απεκάλεσαν τον Διοσκουρίδη «Απεσταλμένο του Θεού της Βοτανικής». Το πλέον γνωστό και πολύτιμο αντίγραφο είναι αυτό που φυλάσσεται σήμερα στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Βιέννης (Cod. med. gr. 1). Αντιγράφηκε κατ' εντολήν των κατοίκων και των συντεχνιών του Πέρα το 512 μ.Χ. και δωρήθηκε στην Ιουλιανή εξ Αμικίων. αλλα πολύτιμα αντίγραφα είναι ο Κώδικας της Νεαπόλεως του 512 μ.Χ., διάφοροι αραβικοί κώδικες, και οι περίφημοι τουρκικοί κώδικες στο Τοπ Καπί της Κωνσταντινούπολης.

Βέβαια, ο Διοσκουρίδης δεν ανακάλυψε ο ίδιος τις ιδιότητες όλων αυτών των φυτών. Όπως επισημαίνει ο Ε. Μπάουμαν στο βιβλίο του «Η Ελληνική Χλωρίδα», οι γνώσεις για τις θεραπευτικές ιδιότητες της φύσης χάνονται στα βάθη των αιώνων, και την πρώτη καταγραφή της θεραπείας με βότανα την οφείλουμε στο Θεόδωρο. Όμως το κατόρθωμα του Διοσκουρίδη είναι ότι είχε αναγνωρίσει ως θεραπευτικά 500 περίπου φυτά από τα 6.000 που υπάρχουν στην Ελλάδα (8%), ενώ σήμερα μόνο το 5% από τα 600.000 φυτά που φυτρώνουν παγκοσμίως έχει ερευνηθεί. Το «Μέγα Κενταύριο», ένα από τα 70 κενταύρια που φυτρώνουν στην Ελλάδα και κρατά ακόμα το όνομά του «Χειρώνιά» ή «Αίμα του Ηρακλέους», μας θυμίζει ότι ο Κένταυρος Χείρων είχε επιθέσει το βότανο αυτό πάνω στην πληγή που του προξένησε ο Ηρακλής. Ο Διοσκουρίδης θεωρεί το βότανο αξιόλογο φάρμακο για τη θεραπεία των ανοικτών τραυμάτων.

Το «Ελένιον» είναι μάλλον το «Πάνακες Χειρώνιον» του Θεοφράστου, το σημερινό *Inula helenioma*. Οι ρίζες του περιέχουν τις ουσίες Αλαντολακτόνη, Ινουλίνη, κ.ά. και χρησιμοποιούνταν για τονωτικό, διεγερτικό, όπως και για τη θεραπεία νοσημάτων του αναπνευστικού ή της σπηθάγγης. Και σήμερα χρησιμοποιείται σε χρόνιο βήχα ή χρόνιο έλκος δωδεκαδακτύλου. Στο εμπόριο το βρίσκουμε με το όνομα *Hanopect* ή μέσα στο ελιξήριο *Mellissengeist*. Η ρίζα του φυτού Μανδραγόρας χρησιμοποιείτο ήδη από την ομηρική εποχή ως υπνωτικό ή/και ως παυσίπονο. Ο γιός του Ασκληπιού Μαχάων την είχε χρησιμοποιήσει πάνω στην πληγή του Φιλοκτήτη. Σε άλλες περιπτώσεις μασούσαν κομμάτι της για υπνωτικό. Ο Διοσκουρίδης έπαιρνε χυμό από τη ρίζα του Μανδραγόρα και έφτιαχνε αραιωμένο μείγμα για ελεγχόμενη δόσολογία, επειδή μεγάλες δόσεις μπορούσαν να είναι επικίνδυνες. Η ρίζα του Μανδραγόρα περιέχει αλκαλοειδή, όπως η Υοσκουαμίνη, η Σκοπολαμίνη και η Ατροπίνη. Ακόμα, υπάρχουν ομοιοπαθητικά φάρμακα που παρασκευάζονται από τη ρίζα του, όπως το *Anhalonium*, *Claoparest* κ.ά. Έχουν όμως αντικατασταθεί από καθαρά χημικά παρασκευάσματα. Ονας το πρώτο γνωστό υπνωτικό, ο Μανδραγόρας έχει επιλεγεί ως έμβλημα την Ελληνικής Ανασθησιολογικής Εταιρείας.

Η ατροπος, η σημερινή *Atropa belladonna*, είναι ένας πολύ ψηλός θάμνος, τις τοξικές ιδιότητες του οποίου είχε περιγράψει ο Διοσκουρίδης. Στο βάρος μιας αρχαίας δραχμής μπορούσε να προκαλέσει φαντασιώσεις, σε διπλή δόση οι φαντασιώσεις κρατούσαν τέσσερις ημέρες, και σε τετραπλή δόση προξενούσε τον θάνατο. Δέκα ή δώδεκα καρποί είναι θανατηφόροι. Το όνομα *Belladonna* (μπέλλα ντόνα) σημαίνει ωραία γυναίκα, γιατί μερικές σταγόνες του καρπού στα μάτια προκαλούσαν διαστολή της κόρης του ματιού, κάτι που παλιά θεωρούνταν ότι ομόρφαινε τις γυναίκες. Η ατροπίνη χρησιμοποιείται ακόμα στην Οφθαλμολογία, αλλά και ενάντια στη βραδυκαρδία ή/και ως αντίδοτο στις δηλητηριάσεις από εντομοκτόνα ή νευροτοξικά αέρια.

Το Υπέριχο του Διοσκουρίδη, αλλιώς «βάλσαμο ψυχής» και σήμερα σκέτο «βάλσαμο», χρησιμοποιείτο κυρίως για τη θεραπεία των πληγών. Σαν τσάι θεωρείται και σήμερα το καλύτερο αντικαταθλιπτικό, μετά τους αναστολείς της Σεροτονίνης. Στην Ευρώπη και στην Αμερική είναι γνωστό με το όνομα *St. John's Wort* ή *Johanneskraut*, οι δε παλλήσεις του ξεπερνούν το 1 δισ. δολάρια τον χρόνο. Στην Ελλάδα φυτρώνει έξω από την πόρτα μας και οι γιαγιάδες μας το χρησιμοποιούσαν σαν παυσίπονο στα μωρά. Η αντικαταθλιπτική του δράση έχει ξεχαστεί. Το ζουμί της καυκαλήθρας, το «Ιορδύλιον», το έδιναν, ανακατεμένο με κρασί, για ορισμένες νεφροπάθειες, τη δε μολόχα, τη «Μαλάχη», για τα δαγκώματα από δηλητηριώδη φίδια, ή χρησιμοποιούσαν τα λουλούδια της σαν τσάι, όπως σήμερα.

Όμως τα φαρμακευτικά φυτά που έχουν επιβιώσει έως σήμερα είναι άπειρα, και πάμπολλα εκείνα που η ιστορία και η μυθολογία μας έχουν συνδέσει με κάποια θεραπεία, ώστε είναι αδύνατον να χωρέσουν στη σύντομη αυτή αναφορά στη συμβολή του Διοσκουρίδη. Η επίδραση του έργου του εκτείνεται χρονικά τουλάχιστον μέχρι την περίοδο της Αναγέννησης και εν γένει εκτιμάται πως οι μέθοδοι παρατήρησης του Διοσκουρίδη πρόσφεραν ισχυρές βάσεις για την εξέλιξη της φαρμακολογικής επιστήμης. Πέρα από την αξία του ως ιατρικό εγχειρίδιο, μεγάλης αξίας θεωρείται ο πλούτος των πληροφοριών που δίνει για τα φυτά και βότανα της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

